

TRE ORD TE DE tonar frå valdres

marit mattisgard

■■■ Det står ei bok i hylla mi som er heilt utsliten. Permane heng og sleng, og lause blad flagrar. Valdrestonar heiter boka, og ho har vore mitt faste følgje i snart 15 år. Det byrja med at far min meinte eg burde titte i ho, fordi eg lenge hadde vore interessert i folkesong, og ynskte meg fleire songar å velja i. Som vanleg når far min seier eg bør gjera noko, var eg ikkje spesielt ivrig etter å gjera det, men som vanleg gjorde eg det etterkvart likevel. Og det har eg ikkje angra på. Kvar gong eg slår opp i den boka, finn eg noko nytt. Det er rett og slett magisk, ei bok som veks i lag med meg – ei utømmeleg kjelde.

Det var Øystein Gaukstad som tok på seg arbeidet med å samle og systematisere over 1300 melodiar nedskrivne frå midten av 1800-talet fram til 1970-talet av ulike samlarar som Ludvig Mathias Lindeman, Olaus Islandsmoen, Erik Eggen og Øystein Gaukstad sjølv. Samlinga utgjer eit godt supplement til den levande folkesongtradisjonen og Valdres Folke-musikkarkiv. Valdrestonar kom ut i 1973 og dette er min vesle hyllest til 30-årsdagen!

Folkemusikken gjev godt rom for møte mellom generasjonane. I arbeidet med denne utgjevinga, der utgangspunktet har vore å finne songar for barn og unge, har eg ofte tenkt at desse tonane i grunnen ikkje har nokon aldersgrense. Eg har plukka blant dyreveris, låttestev, ballader og båndlåttar, og presenterer dei åleine eller saman med tonar frå tradisjonelle folkemusikkinstrument. Tekstene er stort sett slik eg har funne dei som følgje til notane, nokre gonger har eg funne fleire vers andre stader. Målformene varierer noko etter kvar i Valdres visa er frå, og eg har stundom valt å forme teksten etter mitt eige talemål, som vel er mest prega av Øystre Slidre-målet.

■■■ Among my books there is one that is almost worn out. The cover sags and the leaves are loosening. The books name is Valdrestonar and it has been my companion for almost 15 years. It all started when my father advised me to look in to it. I had been interested in folksong for a long time, and wanted to learn more. As usual, when my father urged me to do something I was not to eager but also as usual, I started after a while to follow his advice. I haven't repented this. Every time I open the book I find something new. It's like magic—a never ending source.

In this book Øystein Gaukstad presents over 1300 melodies transcribed by several collectors and himself. The book is a valuable supplement to the living folksong tradition and the recorded collection in Valdres Folk Music Archive. Valdrestonar was published in 1973, and this CD is my homage at the 30th-aneversary.

I have chosen examples of different types of songs, like children's songs, ditties and ballads, and present them alone or with tunes played on folk music instruments. The words are mainly those I have found with the written music. Sometimes I have found more verse somewhere else. The dialect varies somewhat depending upon the place of origin within Valdres. In some cases I have chosen to adapt the words to my own speech, with roots in Øystre Slidre.

The basis of written music gives you considerable freedom in interpreting the folk songs, and recorded songs and living tradition is a good guidance. The risk of losing valuable elements in these old pearls is always there. And sometimes

Å laga folkemusikk av notar gjev i grunn stor friheit i utforminga, og arkiv og levande kjelder er gode korrektiv. Men sjølv med god folkemusikalsk ballast kan ein koma til å miste vakre og viktige nyansar i dei gamle perlene. Til gjengjeld vil kreativt minne, smak, og musikalsk påverknad stundom føre melodi eller rytme utover dei rammene notegrunnlaget set. Nokon fasit er dette difor ikkje. Men det er mi von at denne utgjevinga kan vera ein liten smakebit på alt Valdrestonar har å by på for liten og stor.

Takk til Berit, Ellen Marie, Magne Olav og Rolf for song og spel, resten av familien og Einar spesielt for tålmod, barnepass og gode råd, Heidi og Rune i StudioStabbur for godt stell og godt humør og Anders og Frode i Ta:lik for støtte, engasjement og pågangsmot.

creative memory and personal taste can influence the result. Anyway I hope this CD can give a little taste of what Valdrestonar can offer for children as well as adults.

I thank Berit, Ellen Marie, Magne Olav and Rolf for wanting to take a part in this. Thanks also to the rest of the family for patience, child care and good advise and to StudioStabbur and Ta:lik for their brave support.

1. Ko æ det før ei liti mor

TradArr: Mattisgard

Bådnlåttar etter Karoline K. Skattebu (Eggen, 1930)
og Marit E. Hermundstad (Eggen, 1930)

Ko æ det før ei liti mor
so hulla burtmed nøvo
Det æ vesle Magnill vår,
ho går o gjæte høno

Ko æ det før ei liti mor
so hulla burti myro
Det æ vesle Ambjør vår,
ho går o gjæte kyro

Ko æ det før ein lit'n gut
so rugga burti haugo
Det æ vesle Ola vår,
han går o gjæte sauo

strøndo/lømbo
beito/geito
iso/griso... osb.

2. Svein Svane

Arr: Mattisgard

Gåteviser etter Kirsti O. Haugen (Eggen, 1931) og Rangdi Moen (Eggen, 1931).

Svein svane han vandra
all verde omkring
der møtte det hono
ein liten vandringsmand
høyr du min liten vandrar
ko e vil seia de
e har no eit spørsmål
so e vil spørja de

Ko æ rundar ell rundaste hjul
ko æ vakrast utå alle kreatur
ko æ kvitar ell svanin
o ko ropa høgar ell tranin

Sole æ rundar ell rundaste hjul
Engladn æ vakrast utå alle kreatur
Månin æ kvitar ell svanin
Tora ropa høgar ell tranin

3. No æ det non

Arr: Karlberg/Mattisgard

Lokkesull og låttestev etter Inger Juvkam (Islands-moen, 1949) , Guri N. Fosheim (Sandvik, 19?) og Ingebor A. Sørnum (Lindemann, 1848). Munnhørpe-låtten er Røyskatten etter Olav Viken m.fleire.

No æ det non,
sole står i ro'n
Maten åt gjætslebødno
ligg i sukketro'n
Suli luli lui, suli luli lui,
suli luli lui

Har du 'kji høppa so høppa du no
Va du 'kji galin so dansa du 'kji so
Sudli udli udli du, sudli udli udli du

Har du 'kji høppa so høppa du 'kji no
Vøre du 'kji galin so flaug du 'kji so
Surlu ulla surli du,
surli ulla surli du
Suttam surlite duttam surlite
duttam surlite duttam surlite du

4. Øystein o grisen

Arr: Mattisgard

Skjemteballade etter Marit E. Hermundstad (Eggen, 1929). Teksten er bygd på variantar frå fleire kantar av landet.

Han Øystein sprang både su o nord

Faralla la

:/: O grisen møtte o' kor'n for

Faralla la :/:

O grisen han hadde tryne

Ei mil va han i syne

O grisen han hadde mage

Stor som ein prestehage

O grisen han hadde føta

Tjukke som eikerøta

O grisen han hadde rove lang

Ho rokk frå her te Amsterdam

O grisen han hadde rovetipp

Han sløng o daska kor'n gikk

O grisen pissa ein liten skvett

O femta kvedne dei gikk so lett

O grisen gjorde ein liten lort

O femta hesta dei trakk 'n bort

5. Den store kråka

Arr: Mattisgard

Dyreviser etter Marit E. Raabøl (Lindeman, 1865) og Knud O. Rogne (Lindeman, 1865). Mellomspela er bygd på Langebergglåtten i form e. Bergljot Hedda Lunde. Teksten er etter tonekjeldene, samt Anna Fuglesteg, Syvert Storruste og Jon Ødegård.

Han Lars han vilde åt skoge gå

Tralala lia

Der fekk'n sjå den kråka grå

Tralala lia tralala lia

O Lars han tenkte med sjølv se

Ska tru den kråka vil drepa me

O Lars han spende sin bøge før nje

so skaut'n den kråka so ho datt ne

O kråka ho datt ni' n djupe dal

Då kan du tru det vart fælt te smal

So spende dei fere føladn tre

Dei rikka 'kji kråka i nokort le

So spende dei fere føladn tølvs

Då køyrde dei kråka so jorde skølv

So flo dei kråka o lemna ho sund

Ho vog myljo seksta o tjuge pund

Tå kråkun vart det ein fæle rett

So femta fanta dei åto se mett

Å vil du no veta kem kråka flo

Det va 'o gamle Kari o'n vesle Jon

6. Brumbrasken i bumba

TradArr: Mattisgard/M.O.Selland

Bådnlått og låttestev etter Andris E. Vang (Lindeman, 1848) og Gullik Kirkevoll (Gaukstad, ca.1970).

Felelåtten er Sørre Myrelåtten, også kjent under namnet Katta sat på taket i form etter Andris A. Dahle.

Brumbrasken i bumba,
katta slær uppå trumma
Fire mysa dei gå i dans
so heile jorde ho dundra

Katta sat uppå take
Tala te sene døtta
Ko ska me o veten vera
Mø frjose so på våre føta

Katta sit uppå take,
tala te sene døtta:
Ko ska mø gjera i vinterdaga,
ska mø reise te Danmark?

O me sko reise te Dannemark,
Kjøpe sko før ei heile mark
Trim trim o trim trim
trim pepar kødn

7. E stuta ein stut

TradArr: Mattisgard/M.O.Selland

Småstubbar etter Ingebor A. Sørum (Lindeman, 1848) og Gunhild Kyrkjebakken (Eggen, 1930).

Felelåtten er Sylkjegulen etter Bendik i Nø'n i form etter Torleiv Bolstad og Olav Moe.

E stuta ein stut,
e venta me ein gut
Kjeme norante
E kokte graut,
han hogde ved
O låg hjå me
på heimstøle

O guten min han æ kink o kåt
Han sprett som killinga i skøro
Med ring på fingeren med duller i
Med dubbelt klukkekje med tuster i
han står på jorde som ein blome
han vil no vissele koma

8. Han Ola min

Arr: Karlberg/Mattisgard

Stubb etter Ingebor O. Leira (Lindeman, 1848). På munnhørpe og langeleik: Ulsetlåtten e. Berit Pynten (Lindeman, 1865)

Han Ola min kom norate
med gule sjinnbroken
o njappa ved nje
Han låg hjå me o gjette fe
E kokte 'n graut i fløtø 'n flaut
e vipa mitt hår o la det i ring
o reiste so heimatt
te kjæresten min

9. Ola dilt Ola dalt

Arr: Mattisgard/B. Selland

Regle etter Ingrid Skattebu (Eggen, 1931). Fyrste fløytelåtten er Kom hit Ola min e. Ingebor M. Tomtene (Lindeman, 1862)

Ola Dilt Ola Dalt,
Ola spekjisild o salt
Ola jammeribrok
Din elendige krok
Før den østen du tok
o den dalar'n du stal
o den skreppa du bar
uti Hallingdal

Ola Dilt Ola Dalt
Ola Spekjisild o salt
Kor låg du i natt,
uppå ljøra du sat
nie øska du datt,
unde sjinnfellen smatt
Ja der låg du i natt!

10. Din lange fant

Arr: Karlberg/Mattisgard

Låttestev etter Berit Pynten (Lindeman, 1848). Vers 2 og 3 er dikta av Rolf Karlberg. Låtten er etter Elisabeth Kværne og Helge Myrheim.

Din lange fant ko røtin du æ
Ko lang o lei o røtin du æ
Din lange fant ko røtin du æ

Din vesle snyl e høyre de
E høyre ko du seie te me
O her æ ko e svara de:
So litin o lei o stygge du æ

Ko ska mø gjera du o e
So alder kan halde fred
Sudla du...

11. Mehanken o fløga

Arr: Mattisgard/M.O.Selland

Dyrevise etter Andris E. Vang (Lindemann, 1848).
Felelåtten er Jenta med garde etter Torleiv Bolstad.

Mehanken sende try ord te de
Med eit brunt auga

E vilde so gjedne hava de
Fløga fager o fin går i dans, fløga

O e vil inkji hava de
E æ no alt før go før de

Før ner e site ved Herremanns bord
Då kreke du i hestelort !

Mehanken syrde i daga tre
Fløga ho ynktist, e får vel ta de

Mehanken sprang upp lystig o glad
Fløga ho seie ho vil me ha
Mehanken rei se ut på ein hest
Ba kleggji o fløgo te bryllaupsfest

Mehanken dansa o helt se gla
Han slyngde ein styvert i fela!

12. Jenta vilde gifte se

Arr: Mattisgard/B. og E.M. Selland

Skjemteviser etter Andris E. Vang (Lindeman, 1848).

E vil ingen spelemann ha
då e kan inkji danse
Men e vil me ein skraddar ha
so søyma fine kransa

Hei hoppsja fallelila,
hei hoppsja fallelila lala la
Hei hoppsja fallelila,
hei hoppsja fallelila

E vil ingen skraddar ha,
då lyt e perse kluta
Men e vil me ein slaktar ha
då får e fine stuta

E vil ingen slaktar ha
då lyt e skrapa tarma
Men e vil me ein bryggjar ha
då får e øl i kann

E vil ingen bryggjar ha
då lyt e sjyle tynner
Men e vil me ein prestemann ha
so skrifta me frå synder

E vil ingen prestemann ha,
e ha 'kji manga synde
Men e vil me ein snikkar ha,
då får e nya sengji

E vil ingen snikkar ha
då lyt e slipe høvla
Men e vil me ein skomakar ha
då får e nye støvla

E vil ingen skomakar ha
før han ha bek på finge
Men e vil me ein gullsme ha
før ha ha ring på finge

Um mednadh ner e står opp
då står han ve mi sie
O krusa opp min gule løkk
statt opp mi vesle pike

E æ so lystige o gla,
no har e kjærest føinne
E håpa o e meina det
at e ha spilet vønne!

13. Min vesle hund

Arr: Mattisgard/B. og E.M. Selland

Vise etter Andris E. Vang (Lindeman, 1848). Knud Nordlands vals e. Berit Pynten (Lindeman, 1865).

Min vesle hund har me so kjær,
so snart e på 'n kalla,
han trast på timin færi æ
o me te fote felle.
Ner e æ burte syrji han
o vil 'kji eta nokor grand.
Min vesle hund har me so kjær,
han kjeme ner e kalla

O ner e kjeme heimatt
Han i dans i kring me leikji
Han gjøyr o flyge att o fram
Han stansa o me sleikji
Han vispa med sin lødne svans
Rett so 'n hadde vett o sans
Min vesle hund har me so kjær
Han kjeme ner e kalla

14. Løva løva line

TradArr: Mattisgard

Solbøn etter Ola K. Alfstad (Alfstad?, 1918).

Løva løva line o line
Gud gje sole måtte få skine o skine
Over de over me
over tøpp over tre
over åker over eng
Over Jomfru Maris seng
Over alle som bu på jorden

15. Næmingen den unge

Arr: Mattisgard

Ballade etter Ragnhild O. Viken(Lindeman, 1848) og

Gullik J. Skavelden (Lindeman, 1848).

Næmingen tok bøgjn på sin bak
o pilekørge ved si sie
so monne han se åt fjello gå
han visste vel eit bjødnahie
Næmingen den unge kunna på skio renne

Femta kvite bjødna skaut'n
Før sole ho gikk ne
O sole skrei o dagen lei
O lange va vegen der heim

So gik han se i berge inn
Alt dit so elden mon skine
Derinni site den deilige gyger
o kara med nasa i elde

Sit du her du deilige jyger
o kara med nasa i elde
å vil du låne me hus i natt
e æ so seint ute i mot kvelde

Ja hus i natt det ska du få
o turke ska e fillo dene
so ska e ut på lande rie
te bryllaupe vårt å beæ

Han leitte ute, han leitte inne
han leitte i kor ei ro
O der såg'n lykladn
der hekk dei både store o små

So leste han upp den fyste døre
so leste han upp den are
so leste han upp den trea døre
derinni sat jamfruga fanga

So tok'n sylv, so tok'n gull
sette jamfruga bak på skio
so rende dei over dei høge fjell
o nedatt over dei låge
Næmingen den unge kunna på skio renne

16. Bådsnullar

TradArr: Mattisgard

Bådsnullar etter Geirtrud Karlsgot (Islandsmoen, 1946), Gullik Kirkevoll (Gaukstad, ca. 1970) og Gudbrand Alfstad (Støylen, 18?).

So ro rugge,
gjeva bådne tugge
So ro renne
gjeva bådne spenne
Nye hoso nye sko
so ska bådne heimatt ro
Te'n gamle gommo

So sulla mø ein liten gut
Han æ no so svær te o væte se ut
Sullam lullam leia
vesle kroppen kleia
So sulla mø ein liten gut
Han æ no son åt TrondeKnut
Sullam lullam leia
Vesle kroppen kleia

So reise mø på stølen
So kjeme Gudbrandsdølen
So reise mø på stølen
So kjeme Gudbrandsdølen
No søvna vesle guten

Prosjektleiing: Frode Rolandsgard, Anders E Røine og Marit Mattisgard

Produsent: Anders E. Røine **Innspilt og mikset i:** www.studiostabbur.no ved Rune M.

Glimsdal **Mastering:** Lydmuren AS **Produksjon:** Lindberg lyd AS **Språkkonsulent:**

Magny S. Karlberg **Engelsk omsetjing:** Rolf O. Karlberg **Grafisk Design:** Eva Karlsson

Tekstilfoto: Sidsel Røine **Utøvarfoto:** Esther S. Bergene **Økonomisk støtte:** Etnedal kommune, Ingvar Hegge, Nord-Aurdal kommune, Nord Aurdal Mållag, Norsk Folkemusikklag, Rådet for folkemusikk og folkedans, Valdres Folkemusikkgruppe, Valdres Folkemusikklag, Valdres Mållag, Vang kommune, Vestre Slidre kommune, Øystre Slidre kommune, Øystre Slidre Sparebank, Øystre Slidre Spel og Dansarlag.

